

**ΠΕΡΙΟΔΕΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ
ΤΟΥ ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ κ. ΣΤΑΥΡΟΥ ΜΠΕΝΟΥ
ΣΤΟΥΣ ΧΩΡΟΥΣ ΘΕΑΣΗΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΜΕΣΣΗΝΗΣ**

Σάββατο, 11 Οκτωβρίου 2008

Δ Ι Α Ζ Ω Μ Α

Σωματείο «ΔΙΑΖΩΜΑ», Μπουμπουλίνας 30, Τ.Κ. 10682, Αθήνα
www.diazoma.gr / info@diazoma.gr

Στο πλαίσιο της Α' Γενικής Συνέλευσης του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ», η οποία διεξήχθη από 10 έως 12 Οκτωβρίου 2008 στην αρχαία Μεσσήνη, δόθηκε η ευκαιρία σε όλα τα μέλη του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» να γνωρίσουν από κοντά τους τέσσερις χώρους θέασης της αρχαίας Μεσσήνης.

Στιγμιότυπα από την Α' Γενική Συνέλευση

Ο κος Πέτρος Θέμελης, καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας, Διευθυντής Ανασκαφών της Αρχαίας Μεσσήνης και Αντιπρόεδρος του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ» χάρισε μια συναρπαστική ξενάγηση στα μέλη του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ».

Ο κος Πέτρος Θέμελης ξεναγεί τα μέλη του «ΔΙΑΖΩΜΑΤΟΣ»

Η Μεσσήνη ήταν μια από τις πιο σημαντικές σε μέγεθος, μορφή και διατήρηση πόλεις της αρχαιότητας. Δε διέθετε μόνον ιερά και δημόσια οικοδομήματα, αλλά και επιβλητικές οχυρώσεις, κατοικίες και ταφικά μνημεία. Η αρχαία πόλη δεν έχει καταστραφεί ή καλυφθεί από νεότερους οικισμούς και βρίσκεται σε ένα μεσογειακό αλώβητο φυσικό περιβάλλον. Την αρχαία Μεσσήνη προστάτευε, από τα βορειοανατολικά, σαν φυσικό τείχος το όρος Ιθώμη. Την υπόλοιπη πόλη περιτριγύριζαν πανίσχυρα τείχη μήκους περίπου 9,5 χλμ, που μπορεί κανείς να τα θαυμάσει ακόμα και σήμερα.

Όλα τα οικοδομήματα της Μεσσήνης έχουν τον ίδιο προσανατολισμό και εντάσσονται μέσα στον κάνναβο που δημιουργείται από οριζόντιους (με κατεύθυνση Ανατολή-Δύση) και κάθετους (με κατεύθυνση Βορρά-Νότου) δρόμους. Το πολεοδομικό αυτό σύστημα είναι γνωστό ως ιπποδάμειο, από τον αρχικό εμπνευστή και δημιουργό του, αρχιτέκτονα, πολεοδόμο, γεωμέτρη και αστρονόμο του 5ου αιώνα π.Χ., τον Ιππόδαμο από τη Μίλητο.

Αξιοσημείωτο είναι ότι το προκαθορισμένο αυτό σχήμα στηρίζεται στις αρχές της ισονομίας, της ισοπολιτείας και της ισομοιρίας, στις αρετές δηλαδή του δημοκρατικού πολιτεύματος. Πάνω σε αυτές ακριβώς τις αρχές οικοδομήθηκε το 369 π.Χ. από τον Θηβαίο Επαμεινώνδα και τους Αργείους συμμάχους του η νέα πρωτεύουσα της αυτόνομης Μεσσηνίας, Μεσσήνη. Οφείλει το όνομα της στην πρώτη μυθική προδωρική βασίλισσα της χώρας, τη Μεσσήνη, κόρη του Αργείου βασιλιά Τρίοπα και σύζυγο του Λάκωνα, Πολυκάονος. Στη βασίλισσα Μεσσήνη αποδίδεται κατά την παράδοση και η ίδρυση του ιερού του Διός Ιθωμάτα στην κορυφή της Ιθώμης.

Η Αρχαιολογική Εταιρεία άρχισε συστηματικές ανασκαφικές έρευνες στην αρχαία Μεσσήνη το 1895 με τον Σάμιο αρχαιολόγο και μετέπειτα πολιτικό Θεμιστοκλή Σοφούλη. Οι ανασκαφές συνεχίστηκαν το 1909 και το 1925 από τον Γεώργιο Οικονόμο. Ακολούθησαν οι πολυετείς έρευνες και ανασκαφές του Σουηδού αρχαιολόγου N. Valmin στη Μεσσηνία.

Το 1957 ανέλαβε τις ανασκαφές στην αρχαία Μεσσήνη ο τότε γραμματέας της Αρχαιολογικής Εταιρείας, ακαδημαϊκός Αναστάσιος Ορλάνδος, που εργάστηκε ως το 1974. Με τις ανασκαφές του ίδιου και των προκατόχων του ήλθε στο φώς το μεγαλύτερο μέρος του οικοδομικού συγκροτήματος του Ασκληπείου. Το 1986 το Συμβούλιο της Αρχαιολογικής Εταιρείας ανέθεσε στον καθηγητή Πέτρο Θέμελη τη διεύθυνση των ανασκαφών της αρχαίας Μεσσηνίας.

Οι ανασκαφικές έρευνες με παράλληλες εργασίες στερέωσης και αναστήλωσης των μνημείων συνεχίζονται από το 1987 ως σήμερα με ταχύτερους προοδευτικά ρυθμούς. Έχουν φέρει στο φως όλα τα δημόσια και ιερά οικοδομήματα της πόλης που είδε και περιέγραψε ο Πausανίας στη Μεσσηνή.

Άποψη συνολική του θεάτρου

Το θέατρο της αρχαίας Μεσσηνίας λειτουργούσε και ως χώρος μαζικών συγκεντρώσεων πολιτικού χαρακτήρα. Σύμφωνα με μαρτυρία του Πλουτάρχου στο θέατρο αυτό έλαβε χώρα η κρίσιμη συνάντηση του Φιλίππου Ε' της Μακεδονίας και του στρατηγού της Συμπολιτείας Αράτου το 214 π.Χ., μια μέρα μετά τη λαϊκή εξέγερση και τη σφαγή των αξιωματούχων της πόλης και διακοσίων εύπορων πολιτών.

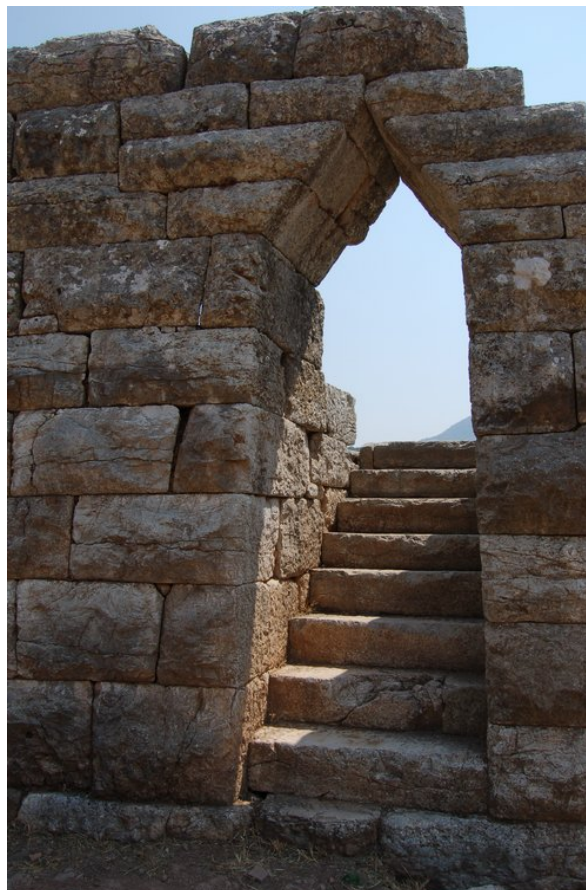
Στο ίδιο θέατρο είχε εκτεθεί σε κοινή θέα ο περίφημος στρατηγός της Αχαϊκής Συμπολιτείας Φιλοποίμην ο Μεγαλοπολίτης, γνωστός και ως ο *τελευταίος Έλληνας*, που είχε αιχμαλωτιστεί σε νικηφόρο για τους Μεσσηνίους σύγκρουση. Σύμφωνα με τις παραπάνω φιλολογικές μαρτυρίες, η πρώτη οικοδομική φάση του θεάτρου της Μεσσηνίας χρονολογείται στον πρώιμο 3ο αιώνα π.Χ., χρονολόγηση που επιβεβαιώνεται από τα ανασκαφικά δεδομένα.

Ο αναλημματικός τοίχος

Το κοίλον εδράζεται σε τεχνητή επίχωση, συγκρατούμενη από ισχυρό τοίχο αντιστήριξης (ανάλημμα), το οποίο διακόπτεται περιμετρικά ανά είκοσι περίπου μέτρα από μικρές πύλες.

Το ανάλημμα του κοίλου ήταν στο σύνολο του ορατό και προσιτό από την εξωτερική πλευρά. Τα κλιμακοστάσια ακολουθούσαν καθοδική πορεία συγκλίνοντας προς την ορχήστρα και όριζαν ένδεκα κερκίδες.

Μικρές πύλες

Άποψη του σκηνικού οικοδομήματος του θεάτρου

Στο προσκήνιο διατηρείται σειρά ιωνικών κίωνων και ημικίωνων, οι οποίοι ανήκουν στην πρώτη ελληνιστική φάση, έχουν όμως χρησιμοποιηθεί ως υποστηρίγματα κάτω από το δάπεδο του ρωμαϊκού διευρυμένου προσκηνίου.

Λεπτομέρεια ορχήστρας και αγωγού

Οι λίθινοι θρόνοι

Από τα λίθινα εδώλια του κάτω κοίλου σώζονται στη θέση τους ελάχιστα. Αυλάκι απορροής των ομβρίων περιτρέχει την ορχήστρα, περνά κάτω από το νοτιοανατολικό άκρο της σκηνής και οδηγεί τα νερά της βροχής σε μεγάλο υπόγειο αγωγό. Στο φως έχουν έρθει δύο λίθινοι θρόνοι με λεοντοπόδαρα, ο ένας από τους οποίους βρίσκεται τοποθετημένος στην κορυφή της ορχήστρας. Το ερεισίνωτό του (η πλάτη δηλαδή του θρόνου) απολήγει σε κεφάλι χήνας. Φαίνεται ότι προοριζόταν για τον ιερέα του θεού Διόνυσου. Σώζεται επίσης βάθρο χάλκινου αγάλματος, με επιγραφή, τοποθετημένο στα δεξιά (δυτικά) του θρόνου.

Αξιοσημείωτη ιδιομορφία αποτελεί η παρουσία μεγάλου κλιμακοστασίου σε επαφή με το εξωτερικό ανάλημμα του κοίλου.

Λειτουργούσε ενδεχομένως ως μία τρίτη “άνω πάροδος” σε εξαιρετικές περιπτώσεις για την αιφνιδιαστική από τα άνω κάθοδο των ηθοποιών στη σκηνή.

Η σκηνή με το προσκήνιο ανακατασκευάστηκαν στα χρόνια των αυτοκρατόρων Αυγούστου και Τιβερίου πάνω στα ερείπια της ελληνιστικής σκηνής. Επισκευές μεγάλης κλίμακας πραγματοποιήθηκαν στο θέατρο γύρω στα μέσα του 2ου αιώνα μ.Χ. με έξοδα του ευεργέτη της πόλης Τιβέριου Κλαύδιου Σαιθίδα.

Η πρόσοψη της σκηνής (scenae frons), μήκους 33 και πλάτους 4 μέτρων, αναπτυσσόταν σε ύψος και ήταν τουλάχιστον τριώροφη. Κάθε όροφος περιελάμβανε κίονες, θύρες, αψίδες και κόγχες διακοσμημένες με αγάλματα. Οι κίονες του κάτω ορόφου, από γκριζό γρανίτη και ερυθρόλευκο μάρμαρο εναλλάξ, ήταν μεγαλύτεροι από τους υπερκείμενους και έφεραν κορινθιακά, περγαμηνά και ιωνικά κιονόκρανα. Το σκηνικό οικοδόμημα έφερε επένδυση από μαρμάρινες πλάκες, ορισμένες από τις οποίες είχαν διακοσμητικά στοιχεία.

Αγάλματα και κυρίως χάλκινοι ανδριάντες διακεκριμένων Μεσσήνιων και ευεργετών της πόλης φαίνεται ότι ήταν τοποθετημένα γύρω στην ορχήστρα, όπως δείχνουν τα σωζόμενα βάθρα. Η ορχήστρα της φάσης των μέσων του 2ου αιώνα μ.Χ. (φάση επισκευής των Σαιθιδών) έφερε πλακόστρωση από πολύχρωμες λίθινες πλάκες. Καμαροσκέπαστη είσοδος οδηγούσε στην ορχήστρα από τα ανατολικά, όταν καταργήθηκαν οι πάροδοι της ελληνιστικής φάσης.

Από τα τέλη του 3ου - με αρχές 4ου αιώνα μ.Χ. είχε αρχίσει η κατάρρευση και η λιθολόγηση του θεάτρου. Δεν χρησίμευε σε τίποτε πλέον και μετατράπηκε σε “λατομείο” για τους κατοίκους της ύστερης αρχαιότητας και κυρίως της εκχριστιανισμένης Μεσσήνης. Αρχιτεκτονικά λείψανα πρωτοβυζαντινού και βυζαντινού οικισμού εκτείνονται σε ολόκληρο το άνω πλάτωμα του θεάτρου και συνεχίζονται προς τα βόρεια και τα ανατολικά. Η χρήση του θεάτρου ως λατομείου συνεχίστηκε, χωρίς διακοπή από τον 7ο αιώνα ως και την περίοδο της Ενετοκρατίας (1356-1553).

Δεύτερος χώρος θέασης που υπάρχει στην αρχαία Μεσσήνη είναι **το εκκλησιαστήριο**.

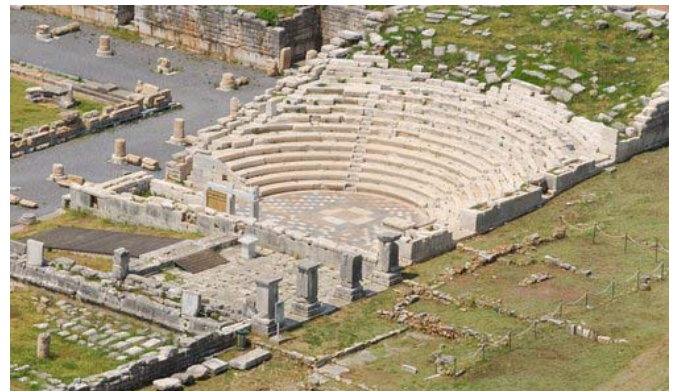
Το Ασκληπιείο της αρχαίας Μεσσήνης

Το Εκκλησιαστήριο (Ωδείο) της Αρχαίας Μεσσήνης βρίσκεται κοντά στο χωριό Μαυρομάτι, στον Δήμο Ιθώμης του νομού Μεσσηνίας.

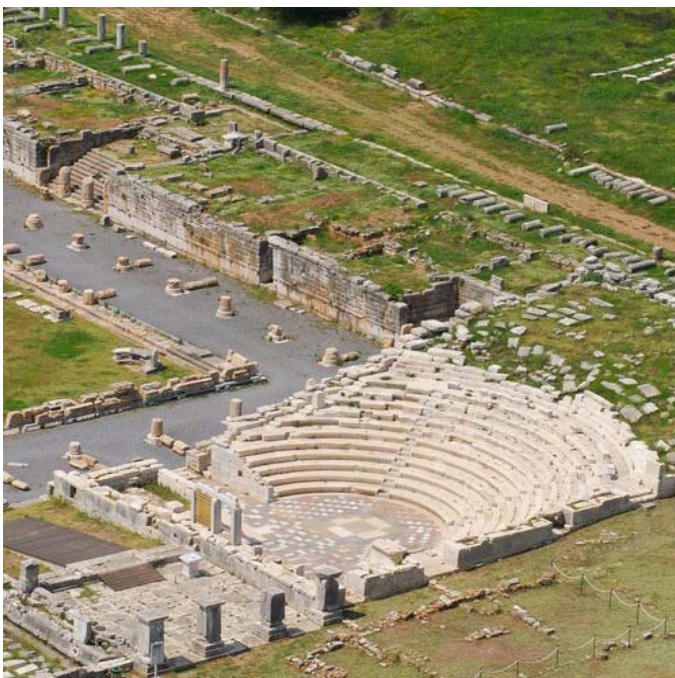
Αποτελεί τμήμα του αρχιτεκτονικού συνόλου του Ασκληπιείου και η πρώτη φάση της κατασκευής του χρονολογείται στα τέλη του 3^{ου} αιώνα π. Χ.. Στους τοίχους του προσκηνίου και στην ορχήστρα είναι εμφανείς οι επισκευές που έγιναν τον 1^ο και τον 3^ο αιώνα μ. Χ.

Το Εκκλησιαστήριο (Ωδείο) είναι μια θεατρική κατασκευή με άνω και κάτω κοίλο, το οποίο περιγράφεται από ορθογώνιο ισχυρό αντιστήριγμα - ανάλημμα.

Στη βορειοδυτική γωνία του αναλήμματος σκεπαστό κλιμακοστάσιο οδηγεί στο άνω διάζωμα.

Συνολική άποψη του εκκλησιαστηρίου

Άποψη του εκκλησιαστηρίου

Το Ωδείο έχει ημικυκλική ορχήστρα, σκηνή και προσκήνιο. Στις δύο πλευρές του προσκηνίου υπάρχουν μικρές αποθήκες για τα σκηνικά που χρησιμοποιούνταν στις παραστάσεις (σκηνοθήκες).

Το Ωδείο είχε χρησιμοποιηθεί στο παρελθόν, πριν από το 1986, για θεατρικές παραστάσεις. Το 2002 χρησιμοποιήθηκε πιλοτικά για την παρουσίαση αρχαίων ελληνικών μουσικών θεμάτων.

Μετά τις πρόσφατες εργασίες στερέωσης, αναστήλωσης και συντήρησης (2000-2004) το Ωδείο διατηρείται σε άριστη κατάσταση, είναι επισκέψιμο και μπορεί να χρησιμοποιηθεί για εκδηλώσεις συμβατές προς τις διαστάσεις και τον χαρακτήρα του.

Τρίτος χώρος θέασης είναι το **βουλευτήριο**.

Συνολική άποψη του βουλευτηρίου

Η τρίτη κατά σειρά προς νότο αίθουσα της ανατολικής πτέρυγας του Ασκληπιείου αποτελεί τον κατ' εξοχήν χώρο συγκέντρωσης συνέδρων, αντιπροσώπων των πόλεων της αυτόνομης Μεσσηνίας.

Έχει σχήμα σχεδόν τετράγωνο και στέγη τετράκλινη που στηριζόταν εσωτερικά σε τέσσερις πεσσούς (στηρίγματα).

Οι τρεις πλευρές του βουλευτηρίου (βόρεια, ανατολική και νότια) ήταν κλειστές, κτισμένες με τοίχο, πάχους 1,20 μ., ενώ είσοδος υπήρχε μόνο στη δυτική πλευρά από δύο μεγάλα ανοίγματα.

Κατά μήκος των τριών κλειστών πλευρών διατηρήθηκε λίθινο συνεχές έδρανο, με ερεισίνωτο και λαξευτά λεοντοπόδαρα στα δύο άκρα. Το συνολικό μήκος του εδράνου (56 μ.) επέτρεπε να κάθονται άνετα 76 σύνεδροι, όσοι ήταν και οι αντιπρόσωποι από τις υπόλοιπες πόλεις που συγκροτούσαν την μεγάλη βουλή της Μεσσηνίας. Πολλά από τα διάσπαρτα θραύσματα του λίθινου εδράνου συγκολλήθηκαν και τοποθετήθηκαν στη θέση τους.

Το στάδιο και το Γυμνάσιο ανήκουν στα πλέον εντυπωσιακά από άποψη διατήρησης οικοδομικά συγκροτήματα.

Το βόρειο πεταλόσχημο τμήμα του σταδίου περιλαμβάνει 18 κερκίδες, με 18 σειρές εδωλίων, που διαχωρίζονται από κλιμακοστάσια.

Συνολική άποψη σταδίου

Άποψη του σταδίου

Λίθινα εδώλια φέρει μόνο το βόρειο πεταλόσχημο τμήμα του Σταδίου σε μήκος 64 μέτρων που περιλαμβάνει δεκαοκτώ (18) κερκίδες με δεκαοκτώ (18) σειρές καθισμάτων η κάθε μια.

Εκεί τελούνταν οι γυμνικοί αγώνες κατά τη διάρκεια της μεγάλης γιορτής των Ιθωμαίων. Το πέταλο του σταδίου περιτρέχει ευρύς διάδρομος. Στο ανατολικό τμήμα του πετάλου και σε επαφή με την τελευταία προς νότο κερκίδα ανοίγεται η εξέδρα των επισήμων.

Περιβάλλεται από δωρικές στοές, των οποίων οι κίονες στέκονται κατά το πλείστον στη θέση τους. Η βόρεια στοά είναι διπλή, η ανατολική και η δυτική είναι απλές.

Οι στοές ανήκουν στο Γυμνάσιο, που αποτελούσε ενιαίο αρχιτεκτονικό σύνολο με το στάδιο. Στην ελληνιστική εποχή τα γυμνάσια γίνονται πολυσύχναστα κέντρα της δημόσιας ζωής της πόλης και χώροι έκθεσης σημαντικών έργων τέχνης, όπως μαρτυρούν τα πρόσφατα ευρήματα του Γυμνασίου

Βόρειο πεταλόσχημο τμήμα του Σταδίου

Ο λίθινος θρόνος

Πάνω στην κρηπίδα βρίσκεται λίθινος θρόνος με κοίλο καλοδουλεμένο ερεισίνωτο και δυνατά λεοντοπόδαρα, προοριζόμενος για τον ανά έτος εκλεγόμενο ιερέα του Δία Ιθωμάτα, ο οποίος κατείχε το ανώτατο ιερατικό αξίωμα της πόλης και ήταν ταυτόχρονα επώνυμος του έτους, όπως ακριβώς ο επώνυμος του έτους άρχων βασιλεύς της Αθήνας που είχε και ορισμένα ιερατικά καθήκοντα.

Το επίμηκες έδρανο με ερεισίνωτο και λεοντοπόδαρα που βρίσκεται δίπλα στο θρόνο προοριζόταν για τους κριτές των αγώνων και την ανακήρυξη των νικητών αθλητών.